

Nedávno počalo vycházeti sešitové dílo lidové, jehož prospekt dostal se mně náhodou do rukou; nezáleží na tom ani kdo jej vydává, ani kdo jej rediguje — zjev, jehož se zde chce dotknout, jest typický a příznačný dnešní době i způsobu, jakým hledí se skoro obecně na popularisaci vědeckou a uměleckou. Úkol, jehož se podjímá toto dílo, jest podle prospektu přímo kyklopický. Slyšte: „Uvést království České Čechům v neúplnějši známost, národ i vlast sblížiti rozsáhlým knižním dílem, kteréž by bylo nejdokonalejším vyčerpáním pojmu vlastivěda, nejzvrubnějším vylíčením a probráním poměru země k obyvatelstvu. Tedy nejen zeměpisem, národopisem, historií země, národů i měst a hradů, geologií, přírodopisem i botanikou — ale i úplným výkladem všech státních, zemských, samosprávných zřízení. Má to být zobrazení života kulturního i hospodářského a všech pomůcek vezdejšího bytí národa, j cíle jeho v říši i ve světě, jeho učilišť od nejvyšších sídel vědy a umění do venkovské jednotličky, všech jeho povinností a práv jako celku i jednotlivců, vyplývajících ze zákonů a platných nařízení, pro každou situaci v životě a povolání. Zkrátka má tu být vylíčeno všecko, co Čech o sobě jako synu národa, jako občanu státu, jako příslušníku země a platném členu společnosti pro blaho celku a svého vlastního krbu věděti má, chce-li slouiti Čechem.“ Tedy: „ohromná spousta vědění a umění“, jak píše dále prospekt, „má vejiti v majetek čtenářův“. Ale jak? Slyšte, kámen mudrcův jest nalezen: „prostředkem nejprůpustnějším“, „formou nejmenší námahy“, — „výpravným, malebným, přičtenými vyobrazeními zdobeným cestopisem“. A aby čtenáři se již docela nic nebáli, tiskne nakladatel proloženým písmem: „Ale především nesmí a nemá být tato kniha vědeckým spisem.“ Myslím, že obavy p. nakladatelovy v tomto směru jsou opravdu zbytečné, ale charakteristické jest dnes, jak se pojímají úkoly lidovosti knižní. „Formou nejmenší námahy“, to slovo slyšíš dnes jako svrchovaný příkaz se všech stran; kdekdo jej huče, řve, křičí, kvílí, píská, ječí a hvězdá, až ti uši zaléhají. A není člověka, který by vstal a řekl: Ticho, dryáčníci a kramáři! Co slibujete lidu, jest klam. Zítřka namluvíte mu snad, že může spát s knihou v ruce a že její obsah vejde mu sám do hlavy. „Formou nejmenší námahy“ nelze dosáhnouti nic než povrchnosti a zmatku; kdo chce poznat z vědy a z umění něco opravdového a opravdově, musí se přičiniti a musí se namáhat ze všech sil. Chcete-li lidu prospět, vedte jej k vytrvalému soustředěnému úsilí — všechno ostatní jest veřejný klam a mělo by býti stíháno soudně.

Mikuláš Aleš dovršil 18. listopadu šedesátý rok

okolnost, která nutí tě k několika slovům, jež řezavěla ti na rtech desetiletí. Zatím co příležitostně články skloňovaly do únavy všemi sedmi pády „český“, „česká“, „české“, měla kopa nás slušnějších lidí zavřít se do komůrky, posypati hlavu popelem, zamyslit se nad uměleckým i životním osudem Alšovým a zachvát se z něho studem a mrazem. Ne, není možno pomyslit na Alšovu šedesátku bez pocitu hanby za vrstevníky, kteří tak hospodařili nenahraditelnou hřivnou tohoto muže. Tomuto umělci *rytmu* katexochen, který mohl prochvátí jím prostor a rozlhaloliti jej akordem varhanným, který dovedl zavřít do liniové zkratky celý mravní svět pathosu,

sflý, líbeznosti a moudrosti, tomuto básniku „Vlasti“, „Života starých Slovanů“, „Živlu“ a některých listů Rukopisu Zelenohorského a Královédvorského — tomuto člověku jedinečnému po stránce tak mnohé odepřeli stěti! Tohoto epika, který s nich mohl skandovat své poselství heroickoidylické, jedno z nejvzácnějších, jaké bylo světeno kdy lidské hrudi, svůj slunný mythus národní síly a krásy, svůj pokojný sen života silného, jasného, družně rodového a svatě důvěřivého a zbožného, nutili, aby rozměňoval svůj poklad ve měď! Měď za měď — volali na něho: *nechceme více, nepřijímáme více!* Velikost — velikost heroismu, mythu, královské idyly — bylo slovo, které svěřil bůh hrudi tohoto člověka, a celý svět český jako by neměl nic na práci, než vydřít je odtamtud a nahradit je srdečností, sousedskostí, strejčkovstvím, bodrostí — což vím jakým jiným ještě slimáctvím!

Nenamítej mně nikdo chytrácky, že velikost není nic hmotného a že může prochvátí i malý list kresby. Víím to stejně jako ty. Vždyť jest také pravda, že zdravý silný člověk může žiti i v železné kleci a nezemře tam a bude i tam patrně, že jest silný a statný, ale proto přece jedině moudré pro něho i ostatní bude, aby žil pod božím sluncem a plnil úkol hodný jeho sil sobě i jiným k radosti. Jest pravda, že duše Alšova nezakrněla ani v zatuhlém českém sklípku — nezhořkla a snad ani jinak patrněji se neochudila: ale kdo se bezesporně ochudil touto methodou, jsme my a náš český život. Aleš není proto menší, že jej stískli do kapesního formátu — ale malí jsou ti, kdož se toho dopustili nebo kdo k tomu klidně přihlíželi.

K Alšovu jubileu bylo vydáno i několik příležitostných publikací. Výtvarný odbor „Umělecké besedy“ dal reprodukovat Alšův „Život starých Slovanů“; Karel Mádl vydal v „Zlatorohu“ monografii o Alšovi, knížku rozzumnou a chytrou, ale která přesto neříká o svém subjektu posledního slova; a Frant. Žákavec rozhovořil se v publikaci „Dědictví Komenského“ o mistrovi k dětem.

Teréza Nováková zemřela

v Praze dne 13. listopadu v šedesátém roce svého věku. Literární a básnický význam vzácné zvěčnělé paní oceňuje stať v hlavní části našeho listu. Zde budtež jen dodatkem jmenovány ty knihy její, které vymykaly se z plánu mé studie literárně kritické, předem sbírka povídek „Úlomky žuly“ (1902), které stojí vývojově i časově před jejími realistickými románovými skladbami a jsou svým bystře odporozovaným a ostře zachyceným detailem, svou drsnou pravdivostí průpravou k nim; dále povídkové knihy jejích počátků, „Z naší národní společnosti“ (1887), „Z měst a ze samot“ (1890), „Kresby a črty“ (1891) a „Tři ženské podobizny“ (1897); populární spisek literárně historický „Karolina Světlá, její život a spisy“ (1890); krajinopisné knihy „Z nejvychodnějších Čech“ (1898) a „Čechy Východní“ (1902); lidopisné studie „Kroj lidový a národní vyžívání na Litomyšlsku“ (1891) a „Východočeské lomenice“ (1903); pohádkové prózy „Rosné perly“ (1902), pro mládež psané; z poslední doby pak zvlášť umělecky hodnotné „Kresby a dojmy z cest“ (1912). Veliký jest význam Terézy Novákové v dějinách moderního ženského hnutí českého. Teréza Nováková jest spoluzakladatelkou „Ústředního spolku českých žen“, v němž měla vůdčí místo do r. 1908; z její iniciativy vzešly velké cykly přednáškové i bezplatné koncerty pro ženy všech vrstev; sama přednášela mnoho a neúnavně v Praze i na venkově. Jejím dílem byl i nejvážnější český list ženský, čtrná-

ctideník Ženský svět, který založila r. 1897 a dlouho úspěšně redigovala. O ob-
sáhlé knize jejích statí a článků feministických „Ze ženského hnutí“, na podzim
t. r. vydané, psal jsem nedávno v tomto listě; kniha ta, ačkoliv pojala asi jen třetinu
vší její činnosti feministickoessayistické, objímá skoro dvacet pět let práce, vytrvale
a metodicky konané. Z pozůstatosti budou brzy vydány kromě „Drašara“ po-
vídky „Z lidu a pro lid“, „Východočeské potulky“ a snad i druhý svazek „Úlomků
žuly“; i „Ženské hnutí“ bylo by snadno doplniti o druhý svazek z některých nových
studii toho rázu — „Genialita citu“ v Přehledě nedávno uveřejněná jest zvláště
hodnotná — a některých starších prací v prvním svazku pomínutých.

Prof. Emanuel Peroutka zemřel

22. listopadu na Vinohradech ve věku dvaapadesáti let. Peroutkou, profesorem
klasičké archeologie na české universitě, odešel nejen znamenitý odborník a badatel
vědecký, ale i vyspělý a ryzí kulturní duch i myslitel, znatel politické, společenské,
vědecké i literární kultury antické, z nejlepších, kolik jsme jich kdy měli. Prvního
prehistorického dílu jeho velce pojatých „Reckých dějin“ dotkl se ve IV. ročníku
Noviny dr. Vlastimil Kybal; a jeho studie ve Filologických listech, na př.
o Juliánu Apostatovi, nebo v Novině o Platonově „Politice“ měl by znáti každý
český vzdělanec — tolik kulturních podnětů jest v nich. Emanuel Peroutka zemřel,
když se rozbíhal ke svým nejvlastnějším cílům vědeckým.

Fráňa Šrámek: *Flammen*

S tímto titulem leží přede mnou slušně vypravená knížka moderní beletrie české
v šarlatové, poněkud sensačně myšlené obálce, kterou mně poslalo lipské naklada-
telství, a způsobilo mně tím, povím zpříma, radost. Neboť zde jest konečně pravá
cesta, důstojná české poesie, jak jíti do Německa: tak totiž, aby ji překládali němečtí
literáti a nakládali němečtí nakladatelé — jako němečtí literáti překládají jiné bás-
níky, francouzské, anglické, italské, španělské, provençalské, polské, srbské etc., pro
jejich básnickou hodnotu, a němečtí nakladatelé vydávají tyto překlady pro jejich
literární zajímavost a s nadějí na zisk. To jest jedině zdravý a správný poměr
a poměr jedině čestný a přípustný pro naši poesii a naši slovesnost. Cesta posavadní
byla nejen nezdravá, ale přímo do směšnosti potupná pro nás; mímím totiž ten způ-
sob, že knihu českou přeložil do němčiny nějaký Čech, třebaž žurnalista česko-ně-
mecký nebo soudní rada, ať aktivní, ať pensionovaný, nebo e. k. profesor, působící
obyčejně na německé střední škole, naložil ji český nakladatel pražský a kupovali
ji čeští tatíkové svým synům nebo dcerkám, aby se na takovém překladě dotvrzo-
vali v němčině — neboť, nemusím snad dokládat, že německý nakladatel takovouto
publikaci českého P. T. kolegy nevyložil ani v nejposlednější vitrině. Jakýsi český
nakladatel pražský založil dokonce celou knihovnu německých překladů z českých
a slovanských autorů, do níž různí česko-němečtí ochotníci literární, většinou starší
páni, kteří chodili do německých škol a žili tedy v ilusi, že umějí německy, překlá-
dali bezbarvou, beznervní a úzkostlivě čistotnou, žel však nečitelnou němčinou
některé české autory, hlavně z domácího nakladatelství. Mohu říci, že dávno ne-
zarděl jsem se nad ničím tak, jako nad tímto podnikem nakladatelským: *takto* vnu-

covati se Němcům! *Takto* obelhávat samy sebe a klamat samy sebe! A kdyby za
nic jiného, jen za to, že smývá s nás tuto skvrnu, vítám německý — opravdu ně-
mecký, neboť pořídil jej německý básník a naložil jej slušný říšskoněmecký nakla-
datel — překlad Šrámkových povídek. Tím nechci říci, že bychom měli býti vázáni
nějakou zvláštní vděčností německému nakladateli nebo německému básníku za to,
že si povšimli moderní české literatury a sestoupili k ubohé Popelce. Nikoli! Silný,
zdravý národ miluje svou literaturu pro ni samu, proto, že jest nejvyšším vonným
a opojným květem jeho bytosti, čímsi, co koření život a činí jej hodným, aby byl
žit; a hodnotí si sám vnitřními kritérii své konkrétné potřeby a rozkoše své básníky
a nezneváží si proto svého básníka, že mu snad náhodou nepřišla cizina hned na
chuť, jako nebude hleděti s větší úctou na jiného proto, že právě jeho vyvolil si
cizí nakladatel a překladatel. Jsme, co jsme vnitřní svou cenou — svět, a budiž sebe-
širší, nic nám k tomu ani nepřidá, ani nám nic z toho neubere. Nikoli! Silný národ
dívá se na cizinu, která překládá jeho básníka, ne jako na věřitelku, nýbrž jako
na dlužnici: přelévá do své číše jeho vína — a to není přiležitost k líbání rukou
nebo k jiným projevům entuziasmu.

Tedy *takto*, s touto čestnou střízlivostí, hledím na překlad p. Pickův a v tomto
smyslu jej vítám. Někdo jiný bude snad příti se s p. překladatelem o volbě autora,
ale já toho neučiním, poněvadž volba tato jest privatissimem překladatelovým,
pokud jest překladatel opravdu umělcem, a toho důvěřuji se do p. Picka, a ne
emeslným výtěkářem; jen překladatel sám zná poslední spříznění, které jej vedlo
k autoru tomu a ne k autoru jinému. Za p. Šrámka nemusíme se ostatně nikterak
před Němci stydět; jest to milý čestný člověk a milý, opravdový, čestný spisovatel
— a to postačí úplně.

Myšlenky a aforismy Tilschovy

V Lumíru bylo otištěno několik stránek jakýchsi deníkových poznámek
a zlomků prof. právnické fakulty Tilsche, zemřelého v létě t. r. Tyto úryvky ne-
jsou ve své náladové skepsi a ve svém náladovém titanismu nic než ozvuky a pa-
zvuky z Nietzsche, ale chudé a matné, bez jeho kouzla výrazového a stylového.
Nezmiňoval bych se o nich, kdyby i vážné týdeníky české nebyly usoudily z těchto
zlomků, že v Tilschovi ztratil národ „geniálního myslitele“, a nemluvíly o této
hrstce nápadů někdy barokních, jindy unavených a ořepaných jako o „duchovém
odkazu mladé generaci“. Geniální moderní myslitel! Jak se v Čechách lehce roz-
dává tento titul! A jak jest to k smíchu tomu, kdo se zamyslíl někdy nad opravdo-
vým geniálním myslitelem moderním, ať jest to Boutroux nebo Bergson, Croce
nebo Eucken.

Aféra dvořákovská

Nedělní denní listy přinesly „protest“, podepsaný asi třiceti hudebníky, proti
prý snižování genia Dvořákova, jehož prý se dopustili svými statemi ve Smeta-
novi a v České kultuře pp. dr. Josef Bartoš a dr. Vlad. Helfert. Nerozhodují
o meritu sporu — nejsem hudební odborník — ale mám jasný a určitý soud o *formě*
projevu oněch třiceti pánů, neboť tito pánové dovolávají se kulturností a forma
jest právě charakteristickým výrazem kultury. Co se stalo? Pp. Bartoš a Helfert